

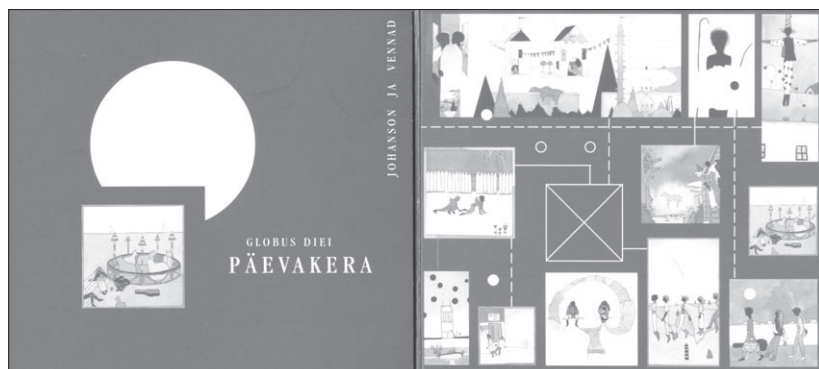
Päevakera / Globus diei / Dayclew

Johanson ja vennad 2000

Esimene mulje tuleb CD välisilmest ja see on mõnus. Kujundaja Mae Kivilo on pakkinud plaadi sinisesse pappümbrikusse, mis avaneb nagu altarimaal. Ühele poole jääb sisukord, teisele kompositsioon pispiltidest. Muusikapalade loendist hakkab kõigepealt silma, et enamiku lauludest on teinud Jaak Johanson aastatel 1978–1999. Aga seal on muudki – regilaule, koraale, üks Lembit Petersoni viis, rahvalikke laule, linnuhääli, linnamüra. Pildid kujutavad inimesi sümbolitest täidetud maastikul. Näha on aedu ja müüre, mänguplatse ja pühapaiku. Keskel paistab ümbriku siselõikest kuldkollane ketas nagu loojuv päike – seal peal need lood ja laulud ongi.

Kõrvaklappidest kostab esmalt ühtlast piiksumist, mida ühegi elusolendiga siduda ei oska. Ja pole tarviski, sest see on vendade Johansonide põlvkonnakaaslase, sputniku signaal. Kohe järgneb kuke kiremine ja karjapoisi laul ülemöödunud sajandi kooliramatust. Need on märguandeks, et plaadil on kaks peategelast – tehnika ja loodus, mis on saanud kokku muusikas. Meediumiks on ansambel “Johanson ja vennad”, kes on võtnud endale ülesandeks erinevate aegade muusikat oma kogemuste ja teadmiste abil mõtestada ning kaasmõtlejatele edastada. Nad laulavad, mängivad kitarri ja ning üritavad kuulajat veenda selles, et *armastus vabandab kõik, usub kõik, loodab kõik, sallib kõik* (Pauluse I Kr 13).

Muusika paistab Jaak Johansonile olevat eeskätt sõnamõnu rollis. Selle mõtteviisi juured on regivärsilises rahvalaulus, kus omaaegsete arusaamade kohaselt laulul mingit viisi polnudki. Oli lihtsalt üks eriline tava värsse “mõnuga”, see tähendab aeglaselt ja rõhutatult esitada, sealjuures värssi põhitoonikontuuri korras tades. Kuna väitva funktsiooniga lihtlause on laskuva intonatsiooniga, liiguvad mõnedki Johanson viisid lausekaupa allapoole. Kauneim näide tugineb Pauluse esimesele kirjale korintlastele, kus öeldakse: *Kui ma inimeste ja inglite keeltega räägiksin, aga mul poleks armastust, oleksin ma vaid kumisev vask ja kõlisev kelluke!* Johanson tsiteerib mälu järgi, annab lausetele värssi kuju ja ümiseb: *Kui ma räägiksin igas keeles, kasvõi inglite keeles...*

Muusika liigub heliastmeid pidi alla väikeselt tertsilts toonikani ja toetab arutlevat väljenduslaadi. Monotoonsuse vältimiseks on kasutusel sekventsiline arendus ja harmoonilised vahendid, olgu siis teise hääle lisamise või kitarride kaasabil.

Andantino
MM ♩ ~68

Kui ma rää-gik-sin i-gas kee-les, kas-või ing - li - te kee-les...

Noodinäide 1. Pauluse sõnad. 5'48" Jaak Johanson 1984.

Andantino. MM ... 68

Kui ma räägiksin igas keeles, kasvõi inglite keeles...

Oma sõnadele loodud lauludes leidub ka tõusev-langeva kontuuriga meloodiaid, mida varieeritakse ja viiakse naaberhelistikesse, kuid üldpilt on siiski kergesti haaratav ja meelde jääv. Olu-lisem kui meloodia on häälikute kooskõla ilu, sõna- ja mõttemäng, mida vennad Johansonid rõõmuga viljelevad. Jaak laulab: *Põgene, vaba tita, las kahiseb eeter, rock on sama mis kalju on sama mis Peeter!* Ja kordab head nalja kui refrääni: *eeter-peeter-eeter...* Veelgi lõbusam näib olevat jutumüüri lugu, kus kostub lakkamatu vadin. Ometi kerkib just siin eksistentsiaalseid küsimusi, mis seotud kõige lähedasemate inimsuhetega.

Noodinäide 2. Eeter. 3'26" Jaak Johanson 1992.

Allegretto. MM ... 106

eeter-peeter-eeter... eeter-peeter-eeter...

Leidub laule, milles sõnad on dikteerinud muusika. Nende hulka kuulub kindlasti Uku Masingu luuletuse "Taanduja palve" esitus, kus kromatisme sisaldav meloodia ja mõrkjas harmoonia liigendab pika lause hästi jälgitavateks lõikudeks: *kui keegi / oleks nii kerge kui pudenev lumi, sama lihtsalt laseks ennast lahti / tarkuse küljest, mil on oksad ja okkad ning kahvatu jumi...* Et sõnad on Johansonidele väga tähtsad, on nad kasutanud ka Paul-Erik Rummo ja Juhan Viidingu tekste, kus leidub tundlikku sõnakasutust ja haaravaid kujundeid.

Kui keegi on juhtunud viibima Jaak, Mart, Ants ja Kärt Johansonini esinemisel, on ta ilmselt nautinud loovat suhtumist nii teksti kui ka muusikasse. Kindlasti on siin oma osa lastetoal, kust ei puudu Eesti luuletajad, heliloojad ega teatriinimesed. Vahetu suhtlemise situatsioonis haakuvad eeslaulja sõnad just käesoleva hetkega, helid lisavad oma nüansi ja näitlejakogemus ei lase sõnumil kaduma minna. Kohati Johansonid lausa utreerivad põhimõtet, et laul on kommunikatsioonivahend, ja lähevad liialt kaasa publiku soovidega. Eks olnud rahvalaulikutelgi sama probleem: olla kooskõlas oma rühma ootustega, samal ajal indiviidina püsides ja edenedes. Heliplaadil kava on küll vaba ja vaimukas, lustlik ja lennukas, kuid samas ootamatult sügavale sissepoole pööratud. Minu meelest esineb Jaak Johanson siin kui pühakirjast tuntud keeltega kõneleja, kes ehitab üles iseennast. Usun, et parimad rahvalaulikud on ikka selliselt toiminud.

Vaike Sarv